

נרות חנוכה ושבת

[א]

אורח

האם אורח חייב להדליק נר שבת

איתא בשו"ע (או"ח רסג, ו - ז) בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו, אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו. עוד כתוב שם שאורח שאין לו חדר מיוחד, וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרוטה.

וכתב המשנ"ב (ס"ק כח - לד) היינו שיש להם נשים אלא שהולכין חוץ לביתם, ואף שאשתו מדלקת בביתו אינו נפטר בברכת אשתו כיון שיש לו חדר מיוחד במקום שמתארח שם, וכ"ש אם אינו נשוי דמחויב להדליק. ואפילו החדר מיוחד רק ללון שם ואוכלים בבית אחר.

ולברך עליו - דהדלקת נר חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן, וצריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיבואו לביתם בלילה, ובלא"ה הוי ברכה לבטלה. ועל הירידים שמתאכסנים הרבה בע"ב בחדר אחד ואין הבעה"ב עמהם בחדרם חל עליהם חובת הדלקה בברכה אפילו אם נשיהם מדליקין בביתם ע"כ ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו ואם הבעה"ב ג"כ עמהם בחדרם אין צריך להשתתף עמו בפריטי כיון שנשיהם מדליקים בביתם וכדלקמן בס"ז:

ואורח שאין לו חדר מיוחד אינו צריך להדליק רק להשתתף, הא אם היה לו חדר מיוחד צריך להדליק ולברך אפילו אם מדליקין עליו בביתו.

סומך על שלחן בעה"ב

ועל הא דאיתא בשו"ע שאורח צריך להשתתף, מציין המשנ"ב לסימן תרע"ז שהמג"א הביא בשם תשובת רש"ל דגם הבחורים צריכין להשתתף, ומסיק שם דאפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפ"ע אבל אם סמוך על שלחן בעה"ב הרי הוא בכלל ב"ב.

והנה יעו"ש (תרעז, א) שאיתא בשו"ע אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה.

וכתב שם המשנ"ב שה"ה הבחורים שלומדים שלא בביתם צריכין להשתתף עכ"פ, ודוקא בבחור שאוכל בפ"ע אבל אם סמוך על שולחן בעה"ב הוא בכלל בני ביתו, וה"ה משרתיו כיון שהם סמוכין על שולחנו בקביעות, מדינא א"צ להדליק אא"כ רוצה להיות מן המהדרין.

ועל הא דאיתא שם שאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה, כתב המשנ"ב היינו אפילו אם אוכל על שולחן בעה"ב, ולא אמרינן דכבני ביתו דמי ומדינא די בנר אחד לכולם, כיון דאורח הוא ואינו סמוך על שולחנו בקביעות צריך להשתתף עמו. מבואר בדבריו שכדי ליחשב סומך על שולחנו לא די בזה שאוכל אצלו לשבת אלא צריך שיאכל אצלו בקביעות ובלא"ה לא נחשב כחלק מאנשי ביתו וצריך להשתתף. א"כ מי שמתארח אצל משפחה לשבת חנוכה חייב להשתתף בהדלקת בעה"ב או להדליק לעצמו.

ולפי"ז לכאורה ה"ה לענין נרות שבת מי שמתארח אצל משפחה יש עליו חיוב להדליק נרות שבת, או שישתתף עם בעה"ב בפרוטה, או שיעשה מעשה קנין על חלק מהנרות. (ומה"ט כשתארח אצלינו בנות סמינר תמיד אמרתי להם שיגביהו הנרות כדי לקנות חלק.

אבל ראיתי בספר שיצא מחדש ארחות שבת ח"ד שהביא בשם שו"ע הרב שאם אוכל אצל הבית אפילו דרך ארעי אינו צריך להשתתף.

וז"ל שו"ע הרב (רסג, ט) בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו אע"פ

שאינם אוכלים שם לפי שהדלקת נר בשבת חובה אף בלא אכילה כדי שלא יכשל בעץ ואבן, אבל מי שהוא אצל אשתו ומדליק בכל החדרים שהולך שם בשבת, אין צריך לברך עליהם לפי שאשתו מברכת בשבילו בבית אכילה, אבל כשאינו אצל אשתו אינו נפטר בברכת אשתו כשיש לו חדר מיוחד שם במקום שמתארח.

אבל אם אין לו מי שידליק בביתו, (או אפילו אם מדליקים שם **אלא שאינן מדליקים משלו** אינו נפטר בהדלקתם, אף אם הוא בענין שכשהיה אצלם נפטר בהדלקתם, כגון **שסמוך על שלחנם שנעשה מכלל בני ביתם ונפטר בנר שלהם**, מכל מקום עכשיו שאינו אצלם אינו נפטר בנרם), צריך הוא לקיים מצות הדלקת נר שבת במקום שהוא ע"י שיתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בנר שלו או שיקנה לו בעל הבית חלק בנר שלו במתנה, כמו שיתבאר בס' תרע"ז לענין נר חנוכה. **(במה דברים אמורים כשאוכל שם משלו אבל אם הוא סמוך על שלחן בעל הבית נעשה כבני ביתו של בעל הבית ויוצא בנרו של בעל הבית ואינו צריך להשתתף עמו כלל כמו שיתבאר שם)** וכל זה כשאין לו חדר מיוחד שם.

וכ"כ לקמן (יד - טו) שאם יש נשים רבות בבית אחד יכולות לברך לכתחלה גם בשאר מקומות, ובלבד שיהא מקום משתמשים בו בשבת, אע"פ שאין משתמשים בו צרכי אכילה אם הוא חדר המיוחד לה או לבעלה ואם אינו מיוחד לה אינה יכולה להדליק שם אלא אם כן משתמשים שם צרכי אכילה אף על פי שהם אין משתמשים שם כלום אלא בעל הבית ובני ביתו או אפילו אחרים משתמשים שם צרכי אכילה:

(בד"א כשאוכלת משלה, אבל אם היא סמוכה על שלחן בעל הבית אינה יכולה לברך שם אלא אם כן החדר מיוחד לה או לבעלה שאם לא כן אינה חייבת כלל להדליק שם שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעל הבית ונפטרת בנרו).

ובקונטרס אחרון (הערה ה) מוסיף שזה פשוט דבני ביתו אינם צריכים נר לכל אחד ואחד, דאפילו בנר חנוכה אמרו איש וביתו, והמהדרין שם היינו משום פרסומי ניסא, ובנר שבת לא אשכחן הידור זה בגמרא, אם כן אין לברך עליו כיון שאינו חיוב בדבר מחמת עצמו. (שאם היה חיוב בדבר היאך נפטר הבעל בהדלקת אשתו, הלא היא צריכה נר בפני עצמה, ולא אשכחן חיוב שתי נרות אלא שיש מכוונים כן כנגד זכור ושמור כמו שכתבו הטור ושו"ע, ומשמע שם בהדיא דבלאו הכי סגי בנר אחד לכל בני ביתו, וכן משמע מלשון הרמב"ם ושו"ע ס"ג, ואין להאריך בדבר הפשוט ומבואר להדיא מלשון המשנה (ששנינו הדליקו את הנר ולא הדליקו נרות).

מש"כ שלא מצינו מהדרין בנרות שבת, כדאי לציין לדברי הראב"ה (מסכת שבת סימן קצט) וז"ל ואם ב' בעלי בתים דרים ביחד דמי להא דתניא והמהדרין נר לכל אחד ואחד, וכל שכן לשאינן קרויין בני ביתו.

מנהג חב"ד

[כדברך אגב מדברי שו"ע אלו יש לתמוה על מנהג חב"ד שבנות בתולות מדליקות מגיל קטן ובברכה, והוא תמוה שהרי בעל התניא כתב שאין שום ענין שבני הבית ידליקו נרות בפני עצמן].

וכתב בספר הנ"ל ר"ל שיש חילוק בין נרות שבת לנרות חנוכה, שנרות שבת עיקרם בשביל הסעודה שתקיים לאור הנר, ולכן די בזה שסומך על סעודת בעה"ב בסעודה זו. ודבריו קשים שהרי מצות נרות שבת גם בשביל שלא יכשל בעץ ואבן, כמו שהוא עצמו כתב שם. ועוד אם גדר סומך על שלחן בעה"ב הוא בקביעות א"כ מהכ"ל לחלק לענין נר שבת. ועי"ש שאין כוונת המשנ"ב לדמות נר שבת לנר חנוכה, רק למה שכתב מהרש"ל שבחורים שאינם סומכים על שלחן בעה"ב חייבים ואם סומכים שפטורים, אבל גדר סומכים זונה. וצע"ג שאם כוונתו לחלק היה לו לכתוב את זה בפירוש ולא לסמוך על ספר ארחות שבת, ובזה שמציין להלכות חנוכה מבואר שדין אחד לשניהם.

ועי"ש שדעת הגריש"א זצ"ל (שבות יצחק פרק יד, א), ודעת הגר"נ קרליץ שצריך שיסמוך על שלחן בעה"ב בקביעות.

מנהג נשים נשואות המארחות להדליק ולברך

אלא שהביא שגם בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן כ) כתב שמעיקר הדין אפילו בסומך על שלחן בעה"ב לאותו שבת אינו חייב להדליק. ועי"ש שכתב לבאר המנהג שנשים המארחות על שלחן בעה"ב מדליקות לעצמן. וז"ל והנראה לענ"ד לפי מש"כ מג"א (ס"ק ט"ו) בטעם הי"א דכל אחד צריך לברך, יש ללמוד דגם אורח יכול לברך. וז"ל המג"א: דכל מה דמיתוסף אורה, יש בה שלום בית ושמחה יתירה, להנאת אורה בכל זוויות וזוויות עכ"ל, הרי כתב להדיא

בפשיטות דמברך לפי דעת הרמ"א על תוספת אורה, וה"נ באורח אף שאינו מחויב להדליק, מ"מ כיון דבהדלקתו יש תוספת אורה, יוכל לברך על תוספת זו גרידא, וכמ"ש מג"א והבן.

ובאשל אברהם (מהגאון מבוטשאטש זצ"ל), כתב וז"ל: אודות הברכות דכמה נשים על שולחן אחד, ב' נרות לזו, בסמוך לב' נרות לזו, שכתב בהגה שהמנהג לברך, נראה שגם הב"י ז"ל יודה כשכבר נהגו כן אין עוד חשש פתחון פה על זה, וכמ"ש במקור"ב שעל ברכה שהונהגה אין עליה שום חשש ברכה לבטלה בשום צד, ושייך בזה אשר קדשנו במצותיו וצונו, כיון דהיא מצוה לנשים מוחזקת מהאמהות ז"ל הק' והלאה, וכבר קבעו חובה על עצמם שלא תהיה שום אשה שנישאת פעם אחד לאיש בלי הדלקת ב' נרות, פשיטא ששייך בזה וצונו לכולי עלמא, וגם במנורה אחת אין קפידא.

הנה אף דמירי לענין נשים שקבעו חובה ע"ע דאחר שנישאת תדליק תמיד ב' נרות, מ"מ נראה דה"ה בנד"ד אחרי שכבר נהגו העולם לברך, אין עליה שום חשש ברכה לבטלה, ולכן אין להורות להאורחים שלא יברכו היכא דכבר נהגו לברך, אפילו כשמברכים על שולחן של בעה"ב.

ולמעשה נ"ל היכא דא' בעלת הבית, והב' הוא אורח, נכון שהאורח ידליק מקודם, דהרי על בעלת הבית פשוט דחייבת להדליק, ולגבי האורח, אף דלפי המבואר יכול להדליק בברכה, מ"מ נכון שהאורח ידליק מקודם.

הנהגת המנח"י

ומסיק שכך נהג בעצמו שאשתו הרבנית תח' מחמת חולאה אינה בביתה, ואנכי מדליק הנרות של שבת קודש בביתי, ונזדמן לי כ"פ שהנני משובתי שבת אצל בני היקר הרה"ג שליט"א או אצל אחד מנכדי היקרים שיחיו, ומחמת הרגלי להדליק נרות שב"ק בברכה בביתי, הנני נוהג להדליק גם מחוץ לביתי בברכה, ומדקדק אני תמיד להדליק קודם שמדליקים הנשים כלתי תח' אשת בני שליט"א, ונכדתי היקרות שתח' וב"ה שכיוונתי בזה לדעת האשל אברהם הנ"ל.

[ב]

בחור ישיבה

בחור שמתארח ליל שבת וחוזר לישיבה

יש להסתפק לפי דברי המשנ"ב שלא נחשב כחלק מבני הבית אם לא סומך על שלחנם בקביעות, בחור הגר בישיבה, והוזמן לאכילת סעודת ליל שבת איך יצא ידי"ח הדלקת נר שבת. ויש לדון האם נדון אותו כמי שמדליקין עליו בביתו, שאולי ההדלקה בישיבה הוי הדלקה לכל "משפחת" הישיבה, וכמו שמי שסועד חוץ לביתו נפטר בהדלקת אשתו אא"כ יש לו חדר מיוחד לעצמו שחייב להדליק שם, א"כ ה"נ נפטר בהדלקת נר שבת שבישיבה. אבל לפי הגר"ז (הנ"ל) שאינו יוצא ידי"ח אם אינו נמצא בביתו אא"כ הנרות הם שלו, אבל היכא שאם היה שם היה יוצא מדין טפל לבית, כגון שסומך על שלחן בעה"ב, אבל אם אינו נמצא שם אינו יוצא ידי"ח ע"י הדלקתם. אבל אם המדליק בישיבה זוכה בנרות לכל בני הישיבה אז יתכן שיצא ידי"ח ע"י ההדלקה בישיבה.

האם בחור ישיבה נחשב כסומך על שלחן הוריו

יש להסתפק האם בחור ישיבה יכול לצאת ידי"ח בהדלקת הוריו, שאלה זו נוגע גם בחנוכה וגם בשבת. והנה הערוה"ש (רסג, ה) כתב וז"ל נר שבת כנר חנוכה שהיא מצוה וחובה על כל אחד להדליקה, והיינו שכל משפחה חייבת בהדלקת הנר, ולכן האיש בביתו כשאשתו מדלקת ומברכת אף שיש לו חדר מיוחד א"צ להדליק בברכה שאשתו מברכת עליו ובברכתה נכללו כל הנרות שבכל החדרים. ולהדליק צריך שלא יכשל בהליכתו. ואם הוא בדרך באכסניא אם יש לו חדר מיוחד צריך להדליק ולברך, שאין הברכה שבביתו פוטרת הנר שבמקום אחר לגמרי, ואם אין לו חדר מיוחד א"צ לא להדליק ולא לברך דמצות הדלקת נר שבת קיים בביתו ע"י אשתו. ואם אין לו אשה והוא באכסניא כמו בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, או שאשתו מתה צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו, ואפילו יש לו במקום אחר אב ואם המדליקין כיון שהוא גדול הוא כבעל הבית בפני עצמו וחלה עליו מצות נר של שבת. ואינו דומה לכשהוא בבית אביו ואמו שהוא נכלל בכלל המשפחה. ואם אין לאיש כזה חדר מיוחד צריך להשתתף בפריטי עם בעה"ב שעומד שם ויצא ידי חובתו, ותמיהני שלא נהגו כן. הרי לן להדיא שבחור ישיבה אינו נחשב כסומך על שלחן אביו. וכן מבואר במשנ"ב (ריש סי' תרע"ז) שבחורים שאינם סומכים בקביעות על שלחן בעה"ב חייב להשתתף

בפרוטה, ולא אומרים שיכול לסמוך על הדלקת אביו בביתו. וכן מובא בשם החזו"א ולכן גם לבני ספרד שרק האבא מדליק, אין הבן ישיבה יכול לצאת ידי"ח ע"י הדלקת אביו. וכ"ש אם ההורים גרים בחו"ל שאין הבחורים הלומדים בא"י יכולים לצאת ידי"ח בהדלקת אביהם בחו"ל, שאפילו לשיטת חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל (הובא בסמוך) שנחשבים סומוכים על שלחן אביהם, מודה שאם ההורים גרים בחו"ל אינם יכולים לצאת.

בשו"ת אור לציון (ח"ד פרק מז) חולק על הערוה"ש וס"ל שבחורים הלומדים בישיבה, או בנות המתגוררות בפנימיה, או חיילים בצבא, נחשבים כסומוכים על שלחן הוריהם, ולכן אם מדליקים הוריהם בביתם נרות חנוכה, יוצאים הם ידי חובתם בהדלקה זו, ופטורים לגמרי מהדלקת נרות חנוכה במקום ששהים בו. ואם רוצים הם להדליק, בני ספרד ידליקו בלא ברכה, ובני אשכנז רשאים להדליק בברכה. ומכל מקום טוב שיהיו נוכחים בשעת הדלקת הנרות במקום ששהים שם, כדי לשמוע את הברכות. ואם אין הוריהם מדליקים בביתם מאיזו סיבה שהיא, צריכים הם להדליק בברכה. ומי שמסופק אם הוריו מדליקים בביתם או לא, יכוין שלא לצאת ידי חובה בהדלקתם, וידליק נרות חנוכה בחדרו בברכה. וכן אם ההורים מדליקים נרות חנוכה, אך מתגוררים בחוץ לארץ במקום שאין השעות שוות לארץ שהבן נמצא שם, צריכים הם להדליק נרות חנוכה במקום ששהים שם בברכה, ויכוונו שלא לצאת ידי חובה בהדלקת הוריהם.

משפחה המתארחות אצל הורים לתקופה ממושכת

הדלקת נרות חנוכה בחוץ ובאהל

בשו"ת ציץ אליעזר (טו, כט) נשאל על בני אדם היוצאים לטיול בימי חנוכה ולנים באהל, או על פני השדה, אי חייבים בהדלקת נר חנוכה.

ע"ש שמביא דברי השלטי הגבורים במרדכי (פ"ב דשבת) שכותב וז"ל: אדם שהדליק נר חנוכה יכול להדליק לאשה ולברך כגון שעומדת אצלו בשעת הברכה אבל בענין אחר נראה למהר"ח שאין לברך עכ"ל. ודבריו בלתי מובנים דמדוע שאני כאן משליחות דעלמא שהמשלח אינו צריך לעמוד על יד השליח, ואילו כאן מצריך בדוקא שהמשלח יעמוד על יד השליח בשעת הברכה.

וכתב הב"ח (סי' תרע"ו) להסביר בזה"ל: ונ"ל דוקא דבר המוטל על גוף האדם ולא על דבר הנתחייב ברכה, וראיה מחלה ותרומה שהשליח מברך בלא המשלח, אבל גם הסברו זה של הב"ח טעון הסבר.

ורצה הצי"א לבאר כוונת הב"ח כך, כי חיוב הדלקת נר חנוכה הוא חיוב מוטל אקרקפתא דגברא מבלי שיהא קשור בהחפצא, ושונה היא מצוה זאת בזה גם ממצות מזוזה, דמצות מזוזה אע"פ שחובת הדר היא אבל החיוב קשור עם חפצא, דהיינו עם שיעור בית שדר בו ובעינן שיהא ע"ז שם בית, ובלי זה ליכא חובת הדר, אבל משא"כ מצות הדלקת נר חנוכה דהמצוה קשורה רק עם גוף האדם, ובהיכא שנמצא חייב להדליק ומסתבר שאפילו אם אחד יקבע לו מטה בפנה אחת מפניות הרחוב וישן ויאכל שם שג"כ יהא חייב להדליק על ידו נר חנוכה ואעפ"י שאין לו בית כלל. ולכן מכיון שהיא מצוה כזאת שמוטלת דוקא על גוף האדם מבלי שיהא קשור בחלות של חפצא לכן סובר המהר"ח בשלה"ג דמבלי שהמשלח יעמוד בגופו על יד השליח אין לו להשליח לברך, וזוהי איפוא כוונת הב"ח בהסברת דברי המהר"ח.

עפ"י האמור מחוייבים להדליק נר חנוכה גם כשישנים תחת כפת השמים. כל אחד ואחד על יד מיטתו ופינתו, או ישתתפו בפרטי וידליקו במשותף, ומכ"ש שחייבים להדליק ובברכה כשהם ישנים באהל מתוח.

הדלקה ברכבת

ועי"ש שרוצה להוכיח כדבריו מהערה"ש (תרע"ז, ה) דאחרי שכותב דהמנהג שלנו דכל מי שהוא בדרך מדליק במקום שהוא אף שבביתו מדליקין עליו, ושזהו בכלל ההידור, מוסיף וכותב וז"ל: ונראה לענ"ד דעתה שרוב הנסיעות במסילות הברזל וקשה להדליק שם כידוע, יכול לסמוך בפשיטות על ביתו שמדליקין שם, אמנם הלא לא יראה נרות חנוכה, ולכן טוב שידליק נר אחד בהעגלה שיושב שם ולברך עליו דבנר אחד יכול לעשות שלא יקפידו הנוסעים, ומוטב שלא להיות מהמהדרין ולקיים עיקר המצוה משלא יראה נר חנוכה כלל, וכ"ש מי שאין לו בית שמחוייב מדינא להדליק שם אם לא יבוא באותו לילה באיזה מקום.

הרי לנו דפשוט ליה להגאון בעל ערוך השולחן ז"ל להנוסע ברכבת חייב להדליק נר חנוכה שם, אף על פי שאין רכבת בגדר בית, דנודד ממקום למקום וחסר קביעות מקומית, וגם הוא רכוב כמהלך דמי, והיינו מפני דס"ל כדברינו

האמורים שחיובא דנ"ח הוא אקרקפתא דגברא ולא תלי בבית, וכל מה שנתקשה בזה הערוה"ש הוא רק מפני שברכת יקפידו עליו ולא יתנו לו להדליק ואפ"ה העדיף למעשה שידליק עכ"פ רק נר אחד ברכת ולברך, כי עד כדי כך לא יקפידו עליו, ממה שלא להדליק כלל ולסמוך על ביתו שידליקו שם, הגם שבשם עשו כהמהדרין להדליק יותר נרות, ובנימוק כי בכה"ג יקיים עכ"פ עיקר המצוה כי יראה נר חנוכה דלוק, ולכן עדיף זה ממה שיהיה מהמהדרין ויסמוך על ביתו ויחסר לו מאידך מעיקר קיום מצוה שהוא שיראה נר דלוק.

ומינה לנידוננו שעדיפא שידליקו ויקיימו המצוה במלואה ממה שיסמכו בהדלקת הנרות שבביתם ויחסר להם מעיקר המצוה שהיא ראייה בפועל נרות חנוכה דולקים.

כדברי הערה"ש כתב ג"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ו) שנשאל על הנידון של הערוה"ש, אם מותר להדליק נר חנוכה על הרכבת, והשיב בזה"ל: לא מצאתי הדבר מבואר אבל הלא מי ששילם על כל הלילה הוי כשכר לו בית דירה לאכול ולישון שם וחייב בנ"ח, ומ"ש רש"י ביושב בספינה (כג, א) שאינו מדליק, ומשו"ה תקנו ברכת הרואה, י"ל שהיו אז ספינות פתוחות בלא קירוי והרוח מנשב ולא היה בגדר בית כלל. ואף הרכבת אינו עומד במקום אחד ורכוב כמהלך, לא נמצא בשום מקום שיהיה צריך בית קבוע למה שמצותו בשביל פרסומי ניסא, כנלענ"ד מסברא. הרי דס"ל להגאון המהרש"ם ז"ל נמי שאין צריך בית קבוע להדלקת נ"ח שמצותו בשביל פרסומי ניסא, ושיש חיוב על כן להדליק גם ברכבת, ונלמד מזה שהוא הדין גם לגבי הישנים באהל שיש חיוב להדליק נ"ח, וממילא גם לברך.

ומה שמשמע מהמהרש"ם שצריך להיות מיהת על המקום גדר בית, ומוכיח לה כאילו מדברי רש"י שכותב בספינה. ור"ל ממ"ש רש"י על הגמ' שהרואה נר חנוכה צריך לברך, וז"ל: ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין, או ליושב בספינה עכ"ל, ופירש המהרש"ם דכוונת רש"י בזה מפני שהיושב בספינה בלא קירוי והרוח מנשב לא הוי בגדר בית כלל, ולכן פטור מלהדליק, ועל כן צריך לברך מיהת כשרואה במקום אחר, כגון בעברם דרך ישוב, נ"ח דולק ברכת שעשה נסים ושהחיינו.

אבל כתב הצי"א דאין ראייה מרש"י, דיש לפרש כוונת רש"י בפשיטות מפני שבספינה אין לו נרות להדליק, או מפני שמקפידים על כך ולא נותנים לו רשות, דומיא שכותב הערוה"ש הנ"ל ברכת, אבל מצד זה שהספינה בלא קירוי אין לפטור, ולא איכפת לן מה שאין זה בגדר בית כלל, כי הוא חיוב המוטל על קרקפתא דגברא להדליק במקום אכילתו ושינתו.

ואדרבה רוצה להביא ראייה מספר ארחות חיים להר"א מלוניל (הלכות חנוכה אות י"ח) שכותב וז"ל: מי שבא בספינה או שהוא בבית גוים מדליק בברכות ומניחה על שולחנו, ולא דמי לאכסנאי דאמרין דאי מדלקי עליה בגו ביתיה לא צריך להשתתף, דשאני התם שיש פרסום הנס מהדלקת אושפזו, הרי לנו דס"ל בפשיטות דבר זה להר"א מלוניל דהבא בספינה צריך להדליק נ"ח בברכות, ולא עוד אלא שגם לא יסמוך על מה שמדליקים בתוך ביתו, כי פרסום הנס הוא כשיש נרות דולקים במקום שנמצא. ולדברי המהרש"ם צריך לעשות בזה פלוגתא בין רש"י לבין הר"א מלוניל, דלרש"י פטור בספינה ולהר"א מלוניל חייב, ודוחק לפרש שרק רש"י מדבר בספינה פתוחה, דהרי המהרש"ם בונה האוקימתא הזאת בדברי רש"י על ההנחה שאז בזמנו היה כך, א"כ גם הר"א מלוניל שהיה ג"כ בזמן ההוא מיירי ג"כ לפי"ז בספינות פתוחות. אבל לדברינו יש לומר שפיר דאין פלוגתא, וגם רש"י מודה שחייב להדליק מדינא בספינה ולא איכפת מה שזה בלא קירוי, כי לא בעינן בזה בית כלל, וזה שנותן רש"י בדבריו דוגמא של ספינה הוא מפני שמבחינה מציאותית איננו יכול ע"פ רוב להדליק שם, אי משום שאין לו במה, ואי משום הקפדה.

ולזאת בהכרעת ההלכה שחייבים להדליק נ"ח כשישנים בחוץ על פני השדה, ועל אחת כמה כשישנים באהל, בלא קירוי שחייבים להדליק אפילו בהיקף מחיצות בלא קירוי, ולהשיב הנרות בעשיית שלא ינשב הרוח ויכבה, וממילא גם לברך. וזה עדיף גם מלהסתמך על מה שמדליקים בבית, כי זהו גדר עיקר המצוה ופרסומה, לראות נר חנוכה דולקת, וכדברי הערוך השלחן שמצאנו סמוכים לו בדברי הארחות חיים להר"א מלוניל.

וראיתי בספר הליכות שלמה שאע"ג שלא צריך "בית" של ד' על ד' כדאיתא בסוכה (ח, א - ב), דמה"ט לא הוזכר חנוכה ברשימה, אבל צריך שיהיה ז' על ז' גבוה י'.